

Joke de Wolf

‘Het theater moet een afspiegeling zijn van zijn omgeving’

Interview met Ernestine Comvalius

Bij het toekennen van cultuursubsidies is het diversiteits- en inclusiebeleid de laatste jaren vaak reden voor felle debatten. Ernestine Comvalius was ruim twintig jaar theaterdirecteur in Amsterdam-Zuidoost en daarnaast respectievelijk commissielid en voorzitter bij cultuursubsidiebeoordelingen in Den Haag en Utrecht. Op 1 januari jongstleden ging ze met pensioen. Waar zitten volgens haar de knelpunten en wat is het belang van het Nederlandse diversiteits- en inclusiebeleid binnen het cultuurbestel?

‘De Code Diversiteit & Inclusie mag wel aangepast worden’, vindt Ernestine Comvalius. ‘De code geeft ruimte om culturele diversiteit te negeren als je kunt scoren op een van de andere punten van diversiteit, zoals meer vrouwen of mensen met een beperking. Ik vind dat culturele diversiteit in alle beoordelingscriteria een rol zou moeten spelen. Niet alleen omdat “ze dat in de grote stad hebben bedacht”, maar omdat het in alle culturele organisaties geïntegreerd zou

moeten zijn. Natuurlijk gebeurt er in de Randstad meer op cultureel gebied. Maar uitwisseling of samenwerking met de rest van het land zou best meer gestimuleerd mogen worden.’

Kunstenplan

Zelf reisde Comvalius midden jaren tachtig met theatergroep Makandra door Nederland. Hun theater was gericht op actuele vraagstukken rond vrouwenemancipatie, migratie en de achterstelling van allochtone kinderen in het onderwijs. Ze was op haar negende vanuit Suriname naar Nederland gekomen, en zat daarna drie jaar op een middelbare school in New York. ‘Het was tussen 1969 en 1972, net na de Civil Rights Movement. Er waren speciale programma’s voor de niet-witte leerlingen, met bussen werden we naar universiteiten gebracht, en als ik wilde kon ik een studiebeurs krijgen.’

Maar Comvalius keerde terug naar Nederland, en studeerde in Utrecht sociale wetenschappen, met als een van de bijvakken theater. Nadat het vrouwenemancipatiebureau waar ze werkte werd

Ernestine Comvalius.
Fotografie: Anne van Zantwijk

opgeheven omdat de provincie de emancipatie voltooid verklaarde, kwam ze terecht bij Krater Theater, een theater- en kunstprojectenbureau in Amsterdam-Zuidoost. Daar werd ze in 1998 directeur. Sinds 2009 kwam er, mede dankzij haar inzet, met het Bijlmer Parktheater een eigen theatergebouw, 'een professioneel theater met buurtkarakter'.

Toen de financiële steun een paar jaar achtereen terugliep, werd het Bijlmer Parktheater in 2016 onderdeel van het Amsterdamse Kunstenplan. Sindsdien ontvangt het een vierjaarlijkse subsidie. Dat was volgens Comvalius een hele opluchting, want sponsoren binnenhalen, waar de overheid vaak op aandringt, is lastig als middelgrote kunstinstelling. 'Dat afrekenen op inkomsten, het stimuleren van ondernemerschap, is interessant als je Ajax bent of het Concertgebouw, maar als kleinere instelling kun je daar echt niet afhankelijk van zijn.'

Wisselwerking met de samenleving

Een studiereis naar de Verenigde Staten leerde haar veel over cultureel ondernemerschap. 'Daar ontdekte ik dat je het beste een sponsorwerver in dienst kunt nemen en zag ik ook wat *ownership* betekent. Het gaat erom als instelling de omgeving waarin je staat, de buurt, de stad om je heen, iedereen, op zoveel mogelijk manieren te betrekken bij wat je doet. Zodat het theater een afspiegeling is van zijn omgeving.'

Dat 'iedereen' hoeft niet te betekenen dat alles een eenheidsworst moet worden, integendeel. En het kan ook in een regio waar de bevolking minder cultureel divers is dan in Amsterdam-Zuidoost, vindt Comvalius. 'De verhalen die je vertelt kunnen altijd divers zijn, ongeacht waar je theater staat. Het gaat om een gezamenlijke Nederlandse geschiedenis. De Nederlandse bevolking heeft op school helaas lang een eenzijdig verhaal meegekregen: een dekolonisering van het denken, van de geschiedenis, is noodzakelijk. Daarvoor is een theater een uitgelezen plek.'

Zou de overheid bij het verstrekken van subsidie ook invloed moeten krijgen op de inhoud? Comvalius vindt van niet, kwaliteit en inhoud moeten worden overgelaten aan de professionals. Wel kunnen er eisen worden gesteld aan de toegankelijkheid. 'Zaken als talentontwikkeling, een diverse groep makers

uitnodigen, en je ook in publiciteit en prijsbeleid breed oriënteren. Je bekommeren om je omgeving. Daar kan ook bij horen dat je je uitspreekt in actuele kwesties. Zoals een solidariteitsverklaring met Black Lives Matter. Het gaat om een wisselwerking met de samenleving.'

Niet achteroverleunen

Ze verbaasde zich al in de tijd van staatssecretaris Rick van der Ploeg, rond 2000, over de angst dat culturele diversiteit niet samengaat met kwaliteit. 'Er werd gedaan alsof het tegenpolen waren. Het ging om dingen die daarvoor misschien niet in het Nederlandse theater gebeurden, maar waarom zou dat impliceren dat de kwaliteit minder was? De bredere horizon werd gezien als broodroof van de gevestigde orde, terwijl het iedereen vrij stond mee te gaan.'

Het huidige landelijke subsidiesysteem met de Culturele Basisinfrastructuur (BIS) heeft goede en slechte kanten, vindt Comvalius: 'Het moet er niet toe leiden dat organisaties denken dat ze achterover kunnen leunen als ze in de BIS zitten.' Een nieuw kabinet mag van haar sowieso meer geld uittrekken voor kunst en cultuur en moeite doen om in kaart te brengen wat het belang ervan is. Eén aspect mag zeker van tafel: de onduidelijkheid over toekenning van subsidie. 'Wat nu vaak gebeurt is dat een instelling in eerste instantie geen subsidie toegekend krijgt, maar er na protest alsnog geld blijkt te zijn. Dat suggereert dat lobbyen en druk uitoefenen meer invloed hebben dan het oordeel van een commissie. Het is een vreemd ritueel geworden.' ●

Joke de Wolf is kunst historicus en schrijver. Haar kunst- en cultuurkritieken staan in onder andere dagblad *Trouw* en *De Groene Amsterdammer*